

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ
НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ:
ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції

(Суми, 21 квітня 2020 року)

Суми
2020

*НАУМОВ А. С.
студент ННІ права СумДУ
(наук. керівник: к.ю.н., доц. В. М. Завгородня)*

Інтернаціоналізація конституційного врядування на прикладі Дейтонських угод по Боснії і Герцеговині

Югославські війни 1991-2001 років є, мабуть, найбільш кривавими військовими протистояннями в Європі після закінчення Другої світової війни. Драматизм цих подій, їхній вплив на сучасну архітектуру міжнародних відносин важко переоцінити. Більше того, врегулювання югославської кризи дає нам визначний історичний приклад вирішення конфлікту, в основі якого лежали низка національних, етнічних, релігійних, ідеологічних та інших протиріч, а також політичних маніпуляцій. Відтак, вивчення цієї проблематики є актуальним ще й з огляду на військове протистояння, що триває на території України вже шостий рік. У цьому дослідженні ми акцентуємо увагу на висвітленні врегулювання Боснійської війни (1992-1995) – найкривавішого збройного протистояння з усієї череди воєн, які прокотилися Балканським півостровом у кінці минулого та на початку цього століття, й яка закінчилась укладенням Дейтонських угод, підписаних 14 грудня 1995 року в Парижі.

Протистояння в Боснії визрівало не одне десятиліття і стало закономірним результатом низки подій. Так, від появи на карті світу у 1918 році, Югославія, первісно, монархічна держава (1918-1945), згодом – соціалістична (1945-1991), була поліетнічною, багатоконфесійною державою з величезною кількістю внутрішніх протиріч. На думку А. Сковороднікова, це був простір зіткнення трьох культур: слов'янсько-православної

(серби та чорногорці, із застереженням – македонці), європейсько-католицької (хорвати та словенці) й ісламської (боснійці та албанці) [1, с. 158]. Безумовно, такий підхід підлягає певній критиці, оскільки всі названі народи, більшою чи меншою мірою, є нащадками єдиного слов'янського етносу, а різниця між ними полягає перш за все у релігії. Однак, умови їх співіснування дійсно створювали ситуацію постійної напруги, що після Другої світової війни стримувались лише зусиллями авторитету Й. Тіто. Після смерті югославського вождя у 1980 році ця напруга тільки зростала, що в результаті вилилося в криваву громадянську війну [1, с. 158].

Боснія і Герцеговина, по суті, стала епіцентром боротьби під час Югославських воєн. Саме на її території проходило зіткнення тих самих «трьох культур», згаданих вище, чого не було у жодній іншій частині колишньої Югославії, тож, і війна там набула найжорстокішого характеру. Врегулювання цього збройного протистояння без втручання міжнародної спільноти було б, очевидно, неможливим. Задля досягнення миру була спочатку погоджена з ініціативи США 21 листопада 1995 року на військовій базі в Дейтоні (штат Огайо), а згодом підписана 14 грудня 1995 року у Парижі Загальна рамкова угода про мир у Боснії та Герцеговині. Сторонами Угоди виступили Союзна Республіка Югославія, Республіка Хорватія та Республіка Боснія і Герцеговина, а засвідчили її підписання представники ЄС, Франції, ФРН, Росії, Великої Британії і США.

Цей міжнародний документ отримав назву «Дейтонські угоди» і складався з 11 додатків (англ. annexes): 1. А. Угода про військові аспекти мирного врегулювання; 1. В. Угода про регіональну стабілізацію; 2. Угода про лінію розмежування між утвореннями та пов'язані з цим питання; 3. Угода про вибори; 4. Конституція Боснії і Герцеговини; 5. Угода про арбітраж; 6. Угода про права людини; 7. Угода про біженців та переміщених осіб; 8. Угода про Комісію з охорони національних пам'яток; 9.

Угода про заснування публічних корпорацій Боснії і Герцеговини; 10. Угода про цивільні аспекти мирного врегулювання; 11. Угода про спеціальні міжнародні поліцейські сили [2, с. 6].

Для цілей цього дослідження розглянемо Додаток 4 – Конституція Боснії та Герцеговини. Згідно з Конституцією 1995 року Боснія і Герцеговина представляє особливу форму державно-територіального устрою, яку можна умовно назвати «м'якою федерацією», що складається з двох утворень: Федерації Боснії і Герцеговини та Республіки Сербської. Обидва утворення мають високий ступінь самостійності в політичній, економічній, військовій та інших сферах, в той час, як повноваження державних інститутів Боснії і Герцеговини (Конституція, ст. III, п. 1) є досить обмеженими.

Дейтонська Боснія, на думку російської дослідниці Є. Пономарьової, формувалася на основі трьох принципів: 1) передачі майже всієї повноти влади національним суб'єктам (утворенням); 2) чіткого співвідношення національного представництва трьох «основних» народів у всіх без виключення центральних органах влади і права вето; 3) тимчасової участі ООН, ЄС і НАТО в роботі основних секторів державного управління та в контролі над політичними інститутами країни [3, с. 221].

Реалізація згаданих принципів полягала у внутрішньому функціонуванні центральних органів влади. Вищим законодавчим органом влади є Парламентська асамблея Боснії і Герцеговини, яка складається з двох палат: Палати народів і Палати представників. У Палату народів входять 15 делегатів, що обираються парламентами двох утворень: десять від Федерації Боснії і Герцеговини (п'ять босняків і п'ять хорватів) і п'ять від Республіки Сербія. Палата представників включає 42 обраних прямими виборами депутата: 28 від Федерації Боснії і Герцеговини і 14 від Республіки Сербія. Для прийняття будь-

якого закону потрібна згода обох палат. Усі законодавчі акти палати приймають простою більшістю за умови, що проти не проголосувало 2/3 або більше депутатів будь-якого з утворень [2, с. 58-59].

Роль глави держави відіграє Президія Боснії і Герцеговини, до складу якої входять три особи: один серб, обраний всенародним голосуванням в Республіці Сербія, один хорват і один босняк, вибрані всенародним голосуванням в Федерації Боснії і Герцеговині. Термін повноважень членів Президії – чотири роки. Члени Президії призначають (зі свого складу) її голову [2, с.60-61].

Виконавча влада в Боснії і Герцеговині здійснюється Президією та Радою міністрів. Кандидатуру прем'єр-міністра пропонує Президія і затверджує Палата представників. Зважаючи на неможливість дійти згоди щодо єдиної кандидатури глави уряду, Парламентська асамблея в 1997 році прийняла закон, відповідно до якого пост прем'єра ділився між трьома представниками – босняком, хорватом і сербом. Однак, в лютому 2000 року парламент затвердив новий закон, згідно з яким Раду міністрів очолює одна людина (а не три), змінювана кожні вісім місяців представником іншої «основної національності». При формуванні уряду знову врахований принцип етнічної пропорційності, тобто не більше 2/3 членів кабінету можуть бути представниками Федерації Боснії і Герцеговини [3, с. 222-223].

Важливу роль у функціонуванні системи вищих органів виконавчої влади у Боснії і Герцеговині відіграє міжнародний фактор. Сама Конституція Боснії та Герцеговини закріплена у міжнародному договорі. Тому особливої уваги заслуговує розгляд інституту Високого представника ООН, якому за Дейтонськими угодами належать досить широкі повноваження, аж до введення в дію на тимчасовій основі законів і звільнення з

посад будь-яких посадових осіб за перепони у імplementації Дейтонських домовленостей [3, с. 225].

Таким чином, у ході проведеного дослідження можна дійти до висновку, що Дейтонські угоди допомогли у врегулюванні не лише боснійського конфлікту, а взагалі відіграли значну роль у стабілізації всієї ситуації на Балканах у середині 90-х років XX ст. У підписанні домовленостей основоположну роль відіграло світове співтовариство, а особливо США. До того ж, Дейтонські угоди створили унікальний за своєю природою конституційний устрій, в якому державна влада належить трьом етносам – боснякам, хорватам та сербами, а одну з головних ролей відіграє міжнародна інституція – Високий представник ООН, який наділений широкими повноваженнями у системі вищих органів влади Боснії та Герцеговини.

---

1. Сковородников А. В. Дейтонские соглашения и завершение гражданской войны в Югославии *Дневник алтайской школы политических исследований*. 2011. № 27. С. 158-161.

2. Общее рамочное соглашение о мире в Боснии и Герцеговине / База «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_261.

3. Ponomareva E. The Pitfalls and Dilemmas of the Peace Agreement or What Future Awaits Bosnia and Herzegovina? *Politeia – Naučni časopis Fakulteta političkih nauka u Banjoj Luci za društvena pitanja*. 2011. №2. Pp. 219-233.